

रुकुम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट
क्षमताको अध्ययन

पुष्पा पुन

परीक्षा क्रमाङ्क : २८०६६८/०७३

त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-६०१-५८-२००८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा
शिक्षाअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह चौथो सत्रको नेपाली
शिक्षा पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

२०७३/२०१६

४२/०७३

पुष्पा पुन

शिक्षाशास्त्र सङ्काय
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
त्रि.वि., कीर्तिपुर, काठमाडौं

प्रतिबद्धता पत्र

यस शोध प्रतिवेदनभित्रका सामग्रीहरू कहीं कतैबाट साभार गरिएको छैन । यसका कुनै पनि अंश अन्य प्रयोजनका लागि उपयोग र प्रकाशनमा आएका पनि छैनन् । तसर्थ शोध प्रतिवेदन नितान्त मौलिक भएको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

मिति : २०७३/०८/२७

.....
पुष्पा पुन

शोधार्थी

निर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विषयको नेपा.शि. ५४४ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत 'रुकुम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र शोधार्थी पुष्पा पुनले मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको यस शोधपत्रको अध्ययन र प्रस्तुतीकरणबाट म पूर्णतः सन्तुष्ट छु । अतः यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....
प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई

(शोध निर्देशक)

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

त्रि. वि. कीर्तिपुर

मिति : २०७३/०९/०६

Dec. 21, 2016

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
शिक्षाशास्त्र सङ्काय
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
कीर्तिपुर काठमाडौं

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह चौथो सेमेस्टरको नेपा.शि. ५४४ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ पुष्पा पुनले 'रुकुम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन' शीर्षकमा तयार पार्नुभएको प्रस्तुत शोधपत्र नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उपयुक्त ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोध मूल्याङ्कन समिति

क्र.सं.	नाम	हस्ताक्षर
१.	प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई (विभागीय प्रमुख/शोधनिर्देशक).....	
२.	प्रा.डा. शर्वराज आचार्य (शोध विशेषज्ञ)	.....

मिति : २०७३/०९/२२

Jan. 06, 2017

कृतज्ञताज्ञापन

अनुसन्धान सानो वा ठूलो जुनसुकै स्तरको भएपनि एक गम्भीर एवम् जटिल कार्य हो । त्यसैले कुनै पनि अनुसन्धान कार्य एउटै व्यक्तिको निजी प्रयासबाट मात्र सम्भव हुँदैन । यसका निम्ति धेरैको सल्लाह सुझाव र सहयोग प्रेरणाको निरन्तर खाँचो पर्दछ ।

प्रस्तुत शोधपत्र त्रि.वि. शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह चौथो सेमेस्टरको नेपा.शि ५४४ को प्रयोजनका लागि तयार गरिएको हो । प्रस्तुत अनुसन्धानमा मलाई विभिन्न महानुभावहरूले विभिन्न तरवारमा आफ्नो बहुमूल्य सल्लाह सुझाव दिई कहिलै बिर्सन नसक्ने गुण लगाउनु भएको छ ।

सर्वप्रथम प्रस्तुत शोधपत्रका शोधनिर्देशक आदरणीय गुरु प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराईप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । आफ्ना समस्या र बाध्यतालाई पर पन्छ्याएर शोधप्रस्ताव लेखन र शोधपत्रको अन्तिम स्वरूप दिन समयसमयमा आवश्यक सल्लाह सुझाव र हार्दिक सुझाव र कुशल निर्देशन प्रदान गरी शोधपत्रलाई परिष्कार र परिमर्जित गरिदिनुभएकोमा उहाँप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । उहाँको सुझाव, सल्लाह र प्रेरणा नपाएको भए यो शोधपत्र पूर्ण रूपमा तयार हुनु सम्भव थिएन । त्यसैले यो शोधपत्रको सफलताको प्रथम श्रेय आदरणीय गुरुलाई दिँदै म उहाँप्रति हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु । प्रस्तुत शोध तयार पार्ने क्रममा यथोचित मार्गदर्शन गर्नु हुने नेपाली भाषा शिक्षा विभागका आदरणीय गुरुहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

यसैगरी आफ्नो सन्तानलाई सफल जीवन निर्माणका लागि आफू अत्यन्तै कष्टपूर्ण जीवन निर्वाह गर्दै शिक्षाको क्षेत्रमा लाग्ने प्रेरणा पुऱ्याउनाका लागि अनेक बाधा अड्चन तथा अप्ठ्याराहरू आइपरे पनि मलाई उचित स्रोत साधन समय र वातावरण दिएर मेरो अध्ययनलाई निरन्तरता दिनुहुने पूज्य बुबा श्री लिलाबहादुर पुन र ममतामयी आमा मोतिकला पुनप्रति आजीवन ऋणी रहने छु । अध्ययनका क्रममा प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पुऱ्याउने सम्पूर्ण मित्रजनहरूप्रति आभारी छु । शोधपत्रको अध्ययनको सिलसिलामा कतिपय विषयवस्तुको सन्दर्भ सामग्री उपलब्ध गराई सहयोगी भूमिका निर्वाह गर्नु हुने रुकुम जिल्लाका सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका प्रधानाध्यापक विषय शिक्षक र प्यारा विद्यार्थी भाइबाहिनीप्रति आभार प्रकट गर्दछु । साथै आवश्यक सहयोग पुऱ्याउने साथीलगायत शुभ

चिन्तकहरूलाई पनि हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । मलाई अध्ययनका क्रममा सदैब ऊर्जा प्रदान गर्नुका साथै उचित परिवेश सिर्जना गराई व्यावहारिक तथा पारिवारिक समस्यालाई समेत बहन गरी पढाइलाई निरन्तर रूपमा यहाँसम्म ल्याई पुऱ्याउन हरतहरले सहयोग गर्न श्रीमान् तारा ब. बुढाथोकीप्रति सदा ःरणी रहनेछु ।

अध्ययनका क्रममा उपयोग गरिएका सबै पुस्तक, पत्रपत्रिका, लेख, प्रकाशकलाई धन्यवादज्ञापन गर्न चाहन्छु साथै मेरो पाण्डुलिपिलाई सुव्यस्थित ढङ्गबाट टङ्कण गरिदिनु हुने 'जी' कम्प्युटर सेन्टर, कीर्तिपुरलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रको मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि. नेपाली भाषा शिक्षा विभाग कीर्तिपुर समक्ष पेस गर्दछु ।

शोधकर्ता

पुष्पा पुन

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

त्रि.वि.कीर्तिपुर

शोधसार

प्रस्तुत शोधपत्र शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह चौथो सेमेस्टरको पाठ्यांश नेपा.शि. (५४४) को प्रयोजनका लागि प्रस्तुत गरिएको छ । प्रस्तुत शोधकार्यको शीर्षक 'रुकुम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन' रहेको छ । यस शोधका उद्देश्यहरू रुकुम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन गर्नु, सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलना गर्नु, छात्र र छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक अध्ययन गर्नु रहेको छ ।

यी उद्देश्य पुरा गर्नका लागि रुकुम जिल्लाका (२०७३) सालमा कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई जनसङ्ख्याको रूपमा रुकुम जिल्ला भित्रका पाँचवटा सामुदायिक विद्यालय र पाँचवटा संस्थागत विद्यालय गरी १० वटा विद्यालयका जम्मा १०० जना विद्यार्थीहरूलाई लिइएको छ । सामग्रीको रूपमा दुईवटा अनुच्छेद तयार गरी सम्बन्धित विद्यालयमा गई शिक्षक विद्यार्थीहरूलाई प्रत्यक्ष भेट गरी विद्यार्थीहरूलाई निर्धारित समयमा दुईवटा अनुच्छेदबाट पाँच/पाँचवटा बुँदाटिपोट गर्न लगाइएको छ । ती उत्तर पुस्तिकालाई सङ्कलन गरी परीक्षण गरेर विद्यार्थीहरूले प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्कलाई प्रतिशतमा निकाली त्यसलाई चार श्रेणीमा विभाजन गरिएको छ । प्राप्त तथ्याङ्कबाट प्रतिशत मध्यमान, मध्यमानभन्दा तल मध्यमानभन्दा माथि, स्तम्भ चित्र, वृत्तचित्रका आधारमा व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ ।

यसरी प्रस्तुत शोधपत्रमा अध्याय एकमा शोधपरिचय, अध्याय दुईमा पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा, अध्याय तिनमा अध्ययन विधि र प्रक्रिया, अध्याय चारमासमग्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन, अध्याय पाँचमा विद्यालयको प्रकृतिका आधारमा बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक अध्ययन, अध्याय छमा लैङ्गिकताका आधारमा कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन र अध्याय सातमा सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता उल्लेख गरी सात अध्यायमा संरचित गरिएको छ ।

प्रस्तुत अध्ययनमा रुकुम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन गर्न प्राप्ताङ्कलाई आधारमानी पाँचवटा श्रेणीमा विभाजन गरिएको छ ।

बुँदाटिपोट लेखनले भाषालाई स्तरीय र सरल बनाउँदै बुँदाटिपोट गर्न क्रममा देखिएका त्रुटि वा कमजोरीहरू समाधान गर्न सहयोग गर्दछ। यस अध्ययनमा विद्यार्थीहरूले प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्कलाई प्रतिशत, मध्यमान, मध्यमानभन्दा बढी मध्यमानभन्दा कम, स्तम्भ चित्र, वृत्तचित्र छुट्याएर व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ। यस अध्ययनमा विद्यार्थीहरूले प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्कको मध्यमान ३४.२ रहेको छ भने मध्यमानभन्दा बढी अङ्क ल्याउने विद्यार्थी सङ्ख्या ५४ र मध्यमानभन्दा कम अङ्क ल्याउने विद्यार्थी सङ्ख्या ४६ रहेको छ। यसरी समग्रताकै आधारमा सबैभन्दा माथिल्लो श्रेणीमा ७ र तल्लो श्रेणीमा ० प्रतिशत रहेको हुँदा रुकुम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता सन्तोषजनक नै रहेको पाइयो। त्यस्तैगरी समग्रतालाई नै आधार मानी हेर्दा धेरै विद्यार्थी मध्य र उच्च श्रेणीमा रहको हुँदा सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको पठनपाठनमा एकरूपता नभएको पाइयो भने विद्यार्थीहरूलाई प्रशस्त मात्रामा बुँदाटिपोटसम्बन्धी अभ्यास गराउनु पर्ने देखियो।

विद्यालयको प्रकृतिका आधारमा हेर्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको सबैभन्दा माथिल्लो श्रेणीमा १० प्रतिशत र तल्लो श्रेणीमा विद्यार्थीहरू नभएको देखिन्छ। त्यसैगरी सामुदायिक विद्यालयको मध्यमानलाई आधार मानी हेर्दा मध्यमान ३२.८ रहेको छ भने मध्यमानभन्दा माथिको सङ्ख्या ३० र प्रतिशत ६० रहेको छ। मध्यमानभन्दा तलको सङ्ख्या २० र प्रतिशत ४० रहेको हुँदा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता राम्रो देखिन्छ। संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरू सबैभन्दा माथिल्लो श्रेणीमा सङ्ख्या ५ र प्रतिशत १० रहेको छ भने सबैभन्दा तल्लो श्रेणीमा कुनै पनि विद्यार्थीहरू नभएको देखिन्छ। संस्थागत विद्यालयको मध्यमानलाई आधार मानी हेर्दा मध्यमान ३५.८ रहेको छ। मध्यमानभन्दा माथिको सङ्ख्या २५ र प्रतिशत ५० रहेको छ भने मध्यमानभन्दा तल सङ्ख्या २५ र प्रतिशत ५० रहेको हुँदा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता ठिकै देखिन्छ। विद्यालयको प्रकृतिका आधारमा समग्र १० वटा विद्यालयलाई तुलना गर्दा संस्थागत विद्यालयको तुलनामा सामुदायिक विद्यालयका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता राम्रो रहेको पाइयो।

लैङ्गिकताका आधारमा हेर्दा छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता सबैभन्दा तल्लो श्रेणीमा ० र सबैभन्दा माथिल्लो श्रेणीमा १० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेको पाइन्छ। छात्र विद्यार्थीहरूको मध्यमानलाई आधारमानी हेर्दा छात्रहरूको समग्र मध्यमान ३४.२ रहेको छ।

मध्यमानभन्दा बढी अङ्क ल्याउने विद्यार्थी सङ्ख्या २९ र प्रतिशत ५८ रहेको छ भने मध्यमानभन्दा कम अङ्क ल्याउने विद्यार्थी सङ्ख्या २१ र प्रतिशत ४२ रहेको हुँदा रुकुम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता राम्रो देखिन्छ । त्यस्तैगरी लैङ्गिकताका आधारमा हेर्दा छात्रा विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमता सबैभन्दा तल्लो श्रेणीमा ० र सबैभन्दा माथिल्लो श्रेणीमा ४ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । छात्रा विद्यार्थीहरूको मध्यमानलाई आधार मानी हेर्दा छात्राहरूको समग्र मध्यमान ३४ रहेको छ । मध्यमानभन्दा माथिको सङ्ख्या २६ र प्रतिशत ५२ रहेको छ भने मध्यमानभन्दा तलको सङ्ख्या २४ र ४८ प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेको हुँदा छात्राहरूको बुँदाटिपोट क्षमता पनि सन्तोषजनक नै रहेको पाइयो । समग्रमा लैङ्गिकताका आधारमा तुलना गरेर हेर्दा छात्रा विद्यार्थीहरूको तुलनामा छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता राम्रो रहेको पाइयो । यसरी सम्पूर्ण आधारहरूलाई केलाएर हेर्दा रुकुम जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमतामा राम्रो रहेको पाइन्छ । यसलाई अभै सफल बनाउनका लागि सम्बन्धित विषय शिक्षकहरूलाई तालिम दिनुका साथै विषय शिक्षकहरूले पनि विद्यार्थीहरूको रुचि, इच्छा, चाहना, आवश्यकता र समस्यालाई ख्याल गरी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता वृद्धि गर्ने प्रशस्त मात्रामा कार्यकलापहरू गराउनु आवश्यक देखिन्छ ।

विषयसूची

पृष्ठ

अध्याय एक

शोधपरिचय

१.१	अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२	समस्याकथन	२
१.३	अध्ययनको उद्देश्य	४
१.४	अध्ययनको सान्दर्भिक र उपादेयता	४
१.५	अध्ययनको सीमाङ्कन	५
१.६	अध्ययनको रूपरेखा	६

अध्याय दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा

२.१	पूर्वकार्यको समीक्षा	७
२.१.१	पुस्तक समीक्षा	८
२.१.२	शोध समीक्षा	१०
२.१.३	पूर्व अध्ययनको महत्त्व	१४
२.२	बुँदाटिपोटको सैद्धान्तिक परिचय	१५
२.२.१	बुँदाटिपोटको परिभाषा	१७
२.३	बुँदाटिपोट क्षमताको प्रयोजन	१९
२.४	बुँदाटिपोट गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू	२०
२.५	बुँदाटिपोटका विशेषताहरू	२१
२.६	बुँदाटिपोट र लेखन सिपको सम्बन्ध	२२

अध्याय तिन

अध्ययनको विधि र प्रक्रिया

३.१	अध्ययन प्रक्रिया	२४
३.२	जनसङ्ख्या	२४
३.३	सामग्री निर्माण	२५
३.३.१	प्राथमिक स्रोत	२५
३.३.२	द्वितीय स्रोत	२५
३.४	तथ्याङ्क सङ्कलन	२६
३.५	तथ्याङ्क विश्लेषण	२६

४.८.१	प्रतिशतका आधारमा भ्याली पब्लिकका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	५७
४.८.२	भ्याली पब्लिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	५८
४.८.३	मध्यमानका आधारमा भ्याली पब्लिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	५९
४.७.४	स्तम्भ चित्रका आधारमा भ्याली पब्लिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	६०
४.९	विजयश्वरी बोर्डिङ स्कुलका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन	६०
४.९.१	प्रतिशतका आधारमा विजयश्वरी बोर्डिङ विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	६१
४.९.२	विजयश्वरी बोर्डिङका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	६२
४.९.३	मध्यमानका आधारमा विजयश्वरी बोर्डिङका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	६३
४.९.४	स्तम्भ चित्रका आधारमा विजयश्वरी बोर्डिङ स्कुलका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	६४
४.१०	चौरजहारी एकेडेमीका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन	६४
४.१०.१	प्रतिशतका आधारमा चौरजहारी एकेडेमीका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	६५
४.१०.२	चौरजहारी एकेडेमीका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	६६
४.१०.३	मध्यमानका आधारमा चौरजहारी एकेडेमीका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययनको स्थिति	६७
४.१०.४	स्तम्भ चित्रका आधारमा चौरजहारी एकेडेमीका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	६८
४.११	न्यु मुनलाईट बोर्डिङ स्कुलका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन	६८
४.११.१	प्रतिशतका आधारमा न्यु मूनलाईट बोर्डिङ स्कुलका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	६९
४.११.२	न्यु मुनलाईट बोर्डिङ स्कुलका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	७०
४.११.३	मध्यमानका आधारमा न्यु मुनलाईट बोर्डिङका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	७१
४.११.४	स्तम्भ चित्रका आधारमा न्यु मूनलाईट बोर्डिङका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	७२
४.१२	वृत्त चित्रका आधारमा १० वटा विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक स्थिति	७२

अध्याय पाँच

विद्यालयको प्रकृतिका आधारमा बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक अध्ययन

५.१	सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन	७४
५.१.१	प्रतिशतका आधारमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	७४
५.१.२	सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	७५
५.१.३	मध्यमानका आधारमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	७६
५.१.४	स्तम्भ चित्रका आधारमा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	७७
५.२	संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन	७८
५.२.१	प्रतिशतका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	७८
५.२.२	संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	७९
५.२.३	मध्यमानका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	८०
५.२.४	स्तम्भ चित्रका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	८१
५.३	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरू बिचको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक स्थिति	८१
५.३.१	स्तम्भ चित्रका आधारमा समग्र सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक स्थिति	८३
५.३.२	समग्र मध्यमानका आधारमा सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक स्थिति	८४
५.३.३	वृत्त चित्रका आधारमा सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन	८५
५.३.४	वृत्त चित्रका आधारमा सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक स्थिति	८६

अध्याय छ

लैङ्गिकताका आधारमा कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन

६.१	छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन	८८
६.१.१	प्रतिशतका आधारमा छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	८८

६.१.२	छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	८९
६.१.३	मध्यमानका आधारमा छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	९०
६.१.४	स्तम्भ चित्रका आधारमा छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	९१
६.२	छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन	९२
६.२.१	प्रतिशतका आधारमा छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	९२
६.२.२	छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	९३
६.२.३	मध्यमानका आधारमा छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	९४
६.२.४	स्तम्भ चित्रका आधारमा छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	९५
६.२.५	स्तम्भ चित्रका आधारमा छात्र र छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	९६
६.२.६	समग्र मध्यमानका आधारमा छात्र छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक स्थिति	९७
६.२.७	वृत्त चित्रका आधारमा छात्र र छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन	९८
६.२.८	वृत्त चित्रका आधारमा छात्र र छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक स्थिति	९८

अध्याय सात

सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता

७.१	सारांश	१००
७.२	निष्कर्ष	१०१
७.३	उपयोगिता	१०३
७.३.१	नीतिगत तह	१०४
७.३.२	प्रयोगगत तह	१०५
७.४	सुझाव	१०६
	सन्दर्भ सामग्री सूची	१०८

परिशिष्ट

व्यक्तिगत विवरण

तालिका सूची

	पृष्ठ
४.१ समग्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	२९
४.२ मध्यमानका आधारमा समग्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन	३०
४.३ मध्यमानका आधारमा समग्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	३२
४.४ प्रतिशतका आधारमा शीतल उच्च माध्यमिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	३३
४.५ शीतल उच्च माध्यमिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	३४
४.६ मध्यमानका आधारमा शी.उ.मा.वि.का विद्यार्थीहरूका बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	३५
४.७ प्रतिशतका आधारमा माध्यमिक विद्यालय खहरेका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	३७
४.८ मा.वि. खहरेका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	३८
४.९ मध्यमानका आधारमा मा.वि. खहरेका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	३९
४.१० हि.मा.वि.का विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	४१
४.११ हि.मा.वि. का विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	४२
४.१२ मध्यमानका आधार हि.मा.वि. का विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	४३
४.१३ प्रतिशतका आधारमा उच्च माध्यमिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	४५
४.१४ उच्च माध्यमिक विद्यालय कोटजहारीका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	४६
४.१५ मध्यमानका आधारमा उ.मा.वि. कोटजहारी विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	४७
४.१६ म.उ.मा. विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	४९
४.१७ महेन्द्र उच्च माध्यमिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	५०
४.१८ मध्यमानका आधारमा म.उ.मा. विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	५१
४.१९ सरस्वती एडभान्सका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	५३
४.२० सरस्वती एडभान्सका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	५४
४.२१ सरस्वती एडभान्सका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अवस्था	५५
४.२२ भ्याली पब्लिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	५७
४.२३ भ्यालिपब्लिकका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमानको अवस्था	५८

चित्र सूची

	पृष्ठ
४.१ समग्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	३१
४.२ शीतल उच्च माध्यमिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	३६
४.३ माध्यमिक विद्यालय खहरेका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	४०
४.४ हिमालय माध्यमिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	४४
४.५ उच्च माध्यमिक विद्यालय कोटजहारीका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	४८
४.६ महेन्द्र माध्यमिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	५२
४.७ सरस्वती एडभान्सका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	५६
४.८ भ्यालीपब्लिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	६०
४.९ विजयश्वरी बोर्डिङ स्कुलका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	६४
४.१० चौरजहारी एकेडेमीका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	६८
४.११ न्यु मूनलाईट बोर्डिङका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	७२
५.१ सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	७७
५.२ स्तम्भ चित्रका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	८१
५.३ समग्र सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	८३
६.१ छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	९१
६.२ छात्रा विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	९५
६.३ छात्र र छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	९६

सङ्क्षेप सूची

नेपा.शि.	नेपाली शिक्षा
त्रि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
ने.भा.शि.वि.	नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
प्रा.वि.	प्राथमिक विद्यालय
क्र.स.	क्रम सङ्ख्या
प्र.नं.	प्रश्न नम्बर
ते.सं.	तेस्रो संस्करण
प्रा.डा.	प्राध्यापक डाक्टर
प्रा.	प्राध्यापक
सं.	सङ्ख्या
प्र.	प्रतिशत
शी.उ.मा.वि.	शीतल उच्च माध्यमिक विद्यालय
उ.मा.वि.	उच्च माध्यमिक विद्यालय
म.उ.मा.वि.	महेन्द्र उच्च माध्यमिक विद्यालय
हि.मा.वि.	हिमालय माध्यमिक विद्यालय

परिशिष्ट 'क'

बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययनमा छनोटमा परेका नमुना विद्यालयहरूको नामावली

सामुदायिक विद्यालय

१. श्री शीतल उच्च माध्यमिक विद्यालय, चौरजहारी
२. श्री माध्यमिक विद्यालय, खहरे, विजयश्वरी
३. श्री उच्च माध्यमिक विद्यालय, कोटजहारी
४. श्री हिमालय माध्यमिक विद्यालय, खोलागाउँ
५. श्री महेन्द्र उच्च माध्यमिक विद्यालय, छिवाङ्ग, चौतारा

संस्थागत विद्यालयहरू

१. सरस्वती एडभान्स इङ्लिस मिडियम बोर्डिङ स्कूल
२. भ्याली पब्लिक हाईस्कूल, विजयश्वरी - ३
३. चौरजहारी एकेडेमी स्कूल
४. न्यु मुनलाईट बोर्डिङ स्कूल
५. विजयश्वरी सेकेन्डरी बोर्डिङ स्कूल

परिशिष्ट 'ख'

बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययनमा छनोटमा परेका विद्यालयका विद्यार्थीहरूको नामावली सहित
प्राप्ताङ्क र प्रतिशताङ्क

क्र. सं.	विद्यार्थीको नाम	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	प्रतिशताङ्क
१	कल्पना शाही	६०	२८	४६.६
२	स्तुती आचार्य	६०	३०	५०
३	एनिष बस्नेत	६०	२३	३४.३
४	शारदा शाही	६०	३५	५८.३
५	निर्मला विश्वकर्मा	६०	४०	६६.६
६	निराजन बटाला	६०	३०	५०
७	सुनिल बुढा	६०	३०	५०
८	स्वशक्तिक बनगोसाई	६०	३३	५५
९	दिपानाय योगी	६०	४०	६६.६
१०	अनिल रावल	६०	२५	४१.७
११	उत्तम पुनमगर	६०	४०	६६.६
१२	विवेक पुनमगर	६०	४०	६६.६
१३	टेकबहादुर घर्तीमगर	६०	३०	५०
१४	प्रकाश के.सी.	६०	२१	३५
१५	भुपेन्द्र ओली	६०	३०	५०
१६	खिमा बुढा	६०	३०	५०
१७	विमला खड्का	६०	३५	५८.३
१८	सुशिला राना	६०	३५	५८.३

१९	हिमा के.सी	६०	३३	५५
२०	दिपा परियार	६०	२५	४१.७
२१	प्रतिमा बस्याल	६०	४२	७०
२२	सुस्मीता गौतम	६०	४८	८०
२३	युनिका सार्की	६०	३५	५८.३
२४	सर्मिला शर्मा	६०	२७	४५
२५	कल्पना शर्मा	६०	३५	५८.३
२६	शुरेश थापा	६०	३५	५८.३
२७	बल ब. विक.	६०	२५	४१.६
२८	सोमप्रसाद योगी	६०	२०	३३.३
२९	वसन्तकुमार शर्मा	६०	५०	८३.३
३०	लक्ष्मण योगी	६०	३८	६६.३
३१	मनिषा वली	६०	२५	४१.६
३२	विनिता वली	६०	२५	४१.६
३३	जेनिसा पुन	६०	४०	६६.६
३४	कमला परियार	६०	३३	५५
३५	मञ्जु के.सी.	६०	३५	५८.३
३६	मिलन खड्का	६०	३६	४३.३
३७	कविन्द्र वि.क.	६०	४२	७०
३८	राम ब. घर्ती	६०	३३	५५
३९	राकेश विष्ट	६०	३०	५०
४०	सिर्जना बुढामगर	६०	४५	७५

४१	हिमा शर्मा	६०	५०	८३.३
४२	दिपक ओली	६०	७०	६६.३
४३	रमेश घर्तीमगर	६०	३५	५८.३
४४	प्रतिमा चन्द्र	६०	३०	५०
४५	निकेश शाही	६०	३५	५८.३
४६	विकास ओली	६०	३०	५०
४७	समिर बुढा	६०	४५	७५
४८	एलिना शर्मा	६०	२५	४१.६
४९	निर्मला शर्मा	६०	५०	८३.३
५०	सुनिल के.सी.	६०	४०	६६.६
५१	शान्त के.सी.	६०	४१	६८.३
५२	टिका बुढाथोकी	६०	३०	५०
५३	भुवन सुनार	६०	२०	३३.३
५४	अशिष लामिछाने	६०	३०	५८.३
५५	गणेश सुनार	६०	३५	४१.६
५६	सकिया बुढाथोकी	६०	२५	६८.३
५७	निर्माला ओली	६०	४१	३३.३
५८	एलिसा आचार्य	६०	२०	५५
५९	कल्पना आचार्य	६०	३३	५०
६०	गणेश दलामी	६०	३०	५८.३
६१	विवेश कार्की	६०	५०	८३.३
६२	जीवन सुनार	६०	४५	७५

६३	सन्तोष विष्ट	६०	३०	५०
६४	यज्ञास पराजुली	६०	३०	५०
६५	विवश बस्नेत	६०	४५	७५
६६	लक्ष्मी रेडुँले	६०	४०	६६.६
६७	प्रनिशा सुनार	६०	४५	७५
६८	सरगमा परियार	६०	४५	७५
६९	भरजना पुरी	६०	३२	५३.३
७०	शुष्मा गोसाई	६०	३४	५६.६
७१	दिपिका राना	६०	२५	४१.६
७२	शर्मिला कार्की	६०	३०	५०
७३	नविना सुनार	६०	४५	७५
७४	अञ्जना पुन	६०	३८	६३.३
७५	ममता राणा	६०	२२	३३.३
७६	भुवन बस्नेत	६०	४३	७१.६
७७	विकास सुनार	६०	४१	६८.३
७८	सन्तोष बुढाथोकी	६०	५१	८५
७९	प्रदिप पोखरेल	६०	२३	३८.३
८०	विनोद के.सी.	६०	४२	७०
८१	अर्चना ओली	६०	५१	८५
८२	सज्जीना खड्का	६०	३५	५८.३
८३	अनिसा के.सी.	६०	४४	७३.३
८४	एसिका रसाइली	६०	४०	६६

८५	निकेश गिरी	६०	३०	५०
८६	सुमुन शर्मा	६०	४५	७५
८७	बविन बुढामगर	६०	४१	८०
८८	प्रशान्त खड्का	६०	३७	६१.६
८९	निर्माण शर्मा	६०	३१	५१.६
९०	सन्तोष के.सी.	६०	३८	६३.३
९१	तिर्सना बुढामगर	६०	२०	३३.३
९२	मञ्जु के.सी.	६०	३५	५८.३
९३	निता ओली	६०	३२	५३.३
९४	वर्षा रोकाया	६०	३१	५१.६
९५	पूजा शर्मा	६०	२५	४१.६
९६	रूपेश के.सी.	६०	५१	८५
९७	आयुष परियार	६०	३०	५०
९८	रोहित पुन	६०	४०	६६.६
९९	सरोज चन्द	६०	४०	६६
१००	आशिष गिरी	६०	४२	७०

व्यक्तिगत विवरण

नामथर : पुष्पा पुन
जन्ममिति : २०४७/११/१९
स्थायी ठेगाना : कोटजहारी-४, रुकुम
नागरिकता : नेपाली
भाषा : नेपाली, हिन्दी, अङ्ग्रेजी
बुवा : लिलबहादुर पुन
आमा : मोतिकला पुन
पेसा : अध्ययन
धर्म : हिन्दू
फोन नं. : ९८४८२९९१७८
शैक्षिक योग्यता : एम.एड. नेपाली अध्ययनरत

शैक्षिक योग्यता

तह	शिक्षण संस्था	उत्तीर्ण वर्ष
एस.एल.सी.	श्री शी.उ.मा.वि., चौरजहारी, रुकुम	२०६२
आई.एड.	श्री शी.उ.मा.वि., चौरजहारी, रुकुम	२०६५
बी.एड.	श्री शीतल क्याम्पस, चौरजहारी, रुकुम	२०७०
एम.एड.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कीर्तिपुर, काठमाडौं	२०७३